

VÅRE ROVDYR

NR.1/2022 / ÅRGANG 36

FORENINGEN VÅRE ROVDYRS TIDSSKRIFT

ULVERETTSAK
OG UETISK JAKT

NYERE BJØRNEHISTORIER
I SAGNOMSUSTE VASSFARET

ROVDYRGLÉDER

Forside: Foto:
Roger Brendhagen**Bakside:**Foto:
Roger Brendhagen

VÅRE ROVDYR

Utgis av

Foreningen Våre Rovdyr

AdresseForeningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes**Ansvarlig utgiver**

Foreningen Våre Rovdyrs styre

Ansvarlig redaktør Alette Sandvik
as@fvr.no**Øvrige redaksjonsmedlemmer**Ingvild Elise Ihle
ii@fvr.no**Sats & layout**

Marius Sjøli

TrykkBK Grafisk AS
Sandefjord**Internett**

www.rovdyrene.no

ISSN 0801-4728

INNHOOLD

LEDER	SIDE 3
ULVERETTSAK OG UETISK JAKT	SIDE 4
OPPDATERT BESTANDSSTATUS FOR ULV I NORGE	SIDE 8
NYERE BJØRNEHISTORIER I SAGNOMSUSTE VASSFARET	SIDE 10
STORE ROVDYRS RESPONSER TIL MENNESKELIG AKTIVITET OG INFRASTRUKTUR OVER FLERE SKALAER I SKANDINAVIA	SIDE 22
HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE	SIDE 27
OM DEMOKRATISKE AVGJØRELSER I ROVVILTFORVALTNINGEN	SIDE 28
DE FIRE STORE	SIDE 30
ROVDYRGLEDER	SIDE 32
ULVEJAKT SOM KONFLIKTDEMPING ER DEPARTEMENTAL TUNGETALE	SIDE 34
ÅRET ULVESPORINGSTUR	SIDE 38
ÅRSMØTET 2022	SIDE 40

4**ULVERETTSAK OG UETISK JAKT****10****NYERE BJØRNEHISTORIER
I SAGNOMSUSTE VASSFARET****22****STORE ROVDYRS RESPONSER
TIL MENNESKELIG AKTIVITET
OG INFRASTRUKTUR
OVER FLERE SKALAER I SKANDINAVIA****32****ROVDYRGLEDER**

LEDER

TAPSTALL

Man skal dessverre være ganske opptatt av rovviltsituasjonen i Norge før man skjønner at tapstall som presenteres gjennom ulike medier og databaser bare er en liten del av sannheten. Det er svært komplisert materiale og de store sammenhengene er godt kamuflert i ulike databaser.

Det er alt for mange ganger at man leser om tapstall fra ulike deler av landet, ofte, om ikke hver gang blir tapstall oppgitt i form av antall dyr det er gitt erstatning for. Det finnes nok ikke noe grunnlag for å si at selve tallet for erstattede sau ikke stemmer, men, gjenspeiler det på noen måte det reelle tallet for sau tatt av rovdyr? Tvilstomt. Det representerer heller konturene av en svært gullkantet erstatningsordning for norske sauebønder. Dersom vi tar en kikk på tallene fra region 2, som består av gamle Aust-Agder, Telemark og Vestfold og Viken, så finner man et totalt tap av sau og lam på 12625, fra alle som har søkt erstatning i perioden 2016 til 2020. Av disse er det gitt erstatning for 5014 sauer og lam. Normaltapet er på 4704. Av de 5014 erstattede sauene er kun 254 sauer antatt sikker eller dokumentert tatt av enten ulv, jerv, gaupe, bjørn eller kongeørn. Det betyr at kun 5% av erstattede sau er dokumentert eller antatt sikker, mens de resterende 95% av erstattede sau ikke kan gjøres rede for med annet enn at det er basert på skjønn. Det vil si at dersom det dokumenteres en sau tatt av fredet rovvilt i et større område, vil omtrent alle andre forvunnete sau i området bli erstattet, uten at det stilles spørsmål. Det dukker også opp et gap fra normaltap og erstattede opp til totaltap på 2907 sau. Dette er dyr som eieren ikke har fått erstatning for, som etter all sannsynlighet har forsvunnet uten at rovdyr er inne i bildet.

Noen ganger trenger det ikke dokumenteres noen sau tatt av fredet rovdyr en gang. Som et eksempel kan det vises til Tokke kommune i Telemark hvor det i 2019 ikke ble dokumentert en eneste sau tatt av fredet rovvilt. På tross av dette ble det gitt erstatning for 92 sau i kommunen.

Normaltap, heter tallene for de sauene som og dør av ulike grunner annet enn rovdyr. Dette er tall det på ingen måte stilles spørsmål om. For region 2 var normaltapet på 4704 sau i perioden 2016 til 2020. Dersom man hadde tatt utgangspunkt i at erstatningstallene på 5014 i tillegg til gapet på 2907 sau var det reelle tapstallet, som våre meningsmotstandere ofte mener det er, vil det jo ganske enkelt si at død forårsaket av andre ting enn rovdyr er av meget stor betydning. Da blir det ganske håpløst når normaltap i forvaltningspraksisen skal være det man kan «godta» av tap, og det underkommuniserte faktumet at langt flere lidelser skyldes ting som ikke har noe med rovdyr å gjøre. Dette er tall hentet fra rovbases.no, her er det kun de som har søkt om erstatning som bidrar til statistikken.

Tor Arild Esperås,
styreleder

For noen år siden ble det lagt frem et forslag om å endre erstatningsordningen i Norge, den skulle være lik eller likne på den ordningen som var i Svenske reinbeiteområder. Her fikk dyreeieren betalt en sum penger per påviste yngling av fredet rovdyr i det aktuelle beitedistriktet uten at rovdylene ble skutt ut. Denne ordningen hadde kommet rovdylene til gode i Norge, men ble nedstemt av næringen og ikke realisert. De ville jo selvfølgelig ha det som før, slik at de først skal få betalt for sau tatt av rovdyr og litt til, for så å få skutt det etterpå. Så da ble det slik, forvaltningen som må jobbe under vedtatt politikk må bare logre pent mens vi fortsetter å bevege oss baklengs inn i tiden med Senterpartiet og Arbeiderpartiet i spissen.

Tor Arild Esperås

ULVERETTSAK OG UETISK JAKT

AV ALETTE SANDVIK

Da Klima- og miljødepartementet før jul vedtok å opprettholde rovviltneemndenes vedtak om felling av 25 ulver i fire revir innenfor ulvesonen, så vi ingen annen mulighet enn å gå rettens vei. FVR gikk derfor sammen med WWF og NOAH og krevde midlertidig forføyning.

► Utenfor Oslo tingrett var det møtt opp ulvevenner til stille støttemarkering. Foto: Alette Sandvik.

Målet med kravet var å stanse jakten til lagmannsretten har fått behandlet en annen pågående ulverettsak – ankesaken om Letjenna-vedtaket. I juli 2021 fastslo tingretten at staten ikke har gitt ulvene i Letjennaflokken i ulvesonen det rettsvernet de har hatt krav på, og at fellingen av familiegruppen var ulovlig. Ankesaken skal opp i juni 2022. Det ville derfor være helt logisk at et så lignende vedtak ble stanset inntil ankesaken om Letjenna-vedtaket ble ferdig behandlet.

Søndag 30. januar 2022 kom kjennelsen der Oslo tingrett ga oss medhold i at jakten på 25 ulver i ulvesonen må stanses. Dette er en bekreftelse på at lovverket for vern av kritisk truede dyr er viktig, og at norsk natur også skal ha et rettsvern.

Landets klima- og miljøminister, Espen Barth Eide, gikk imidlertid raskt ut og varslet at han ønsket å anke saken videre til lagmannsretten. Dagens regjering har tydelig uttrykt at det å skyte flere kritisk truede ulver er viktig for dem. De vil altså svekke vernet av truede dyr snarere enn å styrke det. Ministeren synes å praktisere en bevisst kunnskapsløshet om hvordan landets truede arter skal ivaretas. Dommen fra Oslo tingrett bekrefter at bestandsmålet i seg selv ikke kan få avgjørende betydning for å tillate jakt på fredet ulv. Barth Eide var uenig i dommen, og mener at når vi har flere ulver i landet enn det politisk satte bestandsmålet, så skal det være grunn

nok til å felle ulver innenfor sonen. Akkurat dette punktet fikk også Barth Eide lagt til i naturmangfoldloven §18. Rettsvesenet har gjennom de siste årene avgitt flere domsavsigelser som slår fast at Barth Eide tar feil. Det bør ikke være noen tvil; innenfor sonen skal kritisk truet ulv ha sterkt vern. Likevel legger han seg på linje med landbruksministeren fra Senterpartiet, Sandra Borch, i denne saken. Hun uttalte følgende til VG etter at kjennelsen i Tingretten ble kjent; "Det handler om å ta på alvor de som hver dag lever med rovdyr tett på seg i beiteområdene".

Så det handler altså ikke om tap av beitedyr, men det at enkelte mennesker ikke ønsker å leve med rovdyr i sine nærområder.

Kjennelsen fra tingrettsdommer Terje Reinholdt Johansen er tydelig på at ulv som oppholder seg innenfor ulvesonen skal ha vesentlig sterkere beskyttelse enn de som befinner seg utenfor – akkurat slik Stortinget selv sier i sine rovviltforlik.

Anken ble behandlet i rekordfart i Lagmannsretten og den 11. februar fikk staten medhold i sin sak, før det har blitt gjort en lovlighetsgjennomgang av vedtaket. Dermed ble det satt i gang intensiv ulvejakt i revirene Hornmoen, Rømskog, Bograngen og Slettås, bare dager før parringstiden starter og lisensfellingstiden skulle ha vært over.

Årsaken til at jaktperioden på ulv stanser 15.

februar er prinsippet om yngletidsfredning.

Dette prinsippet har alltid stått sterkt i Norge, men dagens regjering ser ikke ut til å ta slike hensyn. Den opprinnelige kvoten var på inntil 25 dyr, men den ble utvidet til inntil 28 dyr for å være sikker på at alle dyrene i flokken skulle utslettes.

Dommer Dag Arne Ruud i Borgarting lagmannsrett la mer vekt på at domstolene ikke skal overstyre den politiske viljen eller skjønnsutøvelsen. Det kan man også se av dette utdraget fra kjennelsen:

«Det er for lagmannsretten fremlagt en skriftlig vitneforklaring fra seniorforsker Ketil Skogen, ved Norsk institutt for naturforskning (NINA), som er kritisk til departementets vurdering og vektlegging av hensynet til å dempe konfliktnivået. At ulike fagmiljøer har ulike syn som kan fravike departementets, innebærer ikke at det er feil ved departementets vurdering som gjør vedtaket ugyldig. Det må til syvende og sist bero på et faglig skjønn hvordan dette momentet skal vurderes. Og det skjønnnet skal domstolen være tilbakeholden med å overprøve..».

Klima- og miljøministeren uttalte om lagmannsrettens kjennelse at den var en «stor seier» for en balansert forvaltning av ulv.

Etter at ordinær jakttid ble avsluttet 15. februar så utvidet miljøministeren jakttiden på ulv til 1.

”
Det å jakte i yngletiden er i seg selv et alvorlig overtramp, samtidig er faren for å skyte feil individer på denne tiden av året også mye større. Og det var nettopp det som skjedde.

OPPDATERT BESTANDSSTATUS FOR ULV I NORGE

AV TOR ARILD ESPERÅS, STYRELEDER

Det nærmer seg slutten på årets overvåking av ulv i Norge. Overvåkingen utføres av Statens naturoppsyn og Høgskolen i Innlandet. Formålet er å ha en best mulig oversikt over antall familiegrupper og revirmarkerende par. Det er gjennom vintersesongen feltarbeidet foregår ved at feltpersonell ved sporing på snø dokumenterer familiegrupper, i tillegg samles urin og ekskrementer inn for videre DNA-analyse hos Rovdata. På denne måten med alt fra grovt felt arbeid til molekylære metoder at vi har en oversikt og kunnskap om en arts historie og status som er uten side-stykke i verdenssammenheng.

I vinter t.o.m 15. mars er det i Norge påvist 116-119 ulv. 44-45 av disse er påvist å ha tilhold på norsk side av riksgrensen mot Sverige. Fire valpekull er dokumentert i revirer med tilhold kun på norsk side av riksgrensen. Syv valpekull er registrert som grenseflokker med tilhold på norsk og svensk side.

Av disse 44-45 helnorske ulvene er 31 døde. Det er over halvparten av alle helnorske ulver, alle er skutt, enten ved skadefelling eller lisensfelling bortsett fra en ulv. Den ble påkjørt i Eidskog kommune 26.02.22 og tilhørte Settenflokken. Den var altså avkom etter den finsk-russiske innvandrer som tidligere ble omtalt som Deisjøhannen. Det er svært uheldig at slike viktige individer mister livet. En finsk-russisk innvandrer (F0) må få avkom (F1), avkommet må igjen etablere seg

å få valper igjen (F2). Når F2 individer overlever og blander seg med den sørskandinaviske ulvepopulasjonen, først da har man et genetisk bidrag som vil minske innavlskoeffisienten. Det hjelper altså lite å ha en finsk-russisk innvandrer uten at man får F2 individer som resultat.

Ellers er det vi har sett i vinter den mest dramatiske nedskytningen av ulv i moderne tid, og hele slaktefesten er velsignet av vår miljøminister Espen Barth Eide med Aleksander Øren Heen ved sin side. På tross av en rettslig behandling av vedtakene om å skyte de fire flokkene Slettås, Hornmoen, Mangen og Rømskog der vi vant i tingretten, ble det anket og på ubegripelig vis gitt tillatelse. Vi sitter da igjen med det faktumet at det ikke finnes en eneste intakt familiegruppe av ulv nord for Trysilveien, det er første gang på minst 25 år. I tillegg til at det etter all sannsynlighet løper en valp igjen fra Slettåsflokken hvor foreldrepåret og to valper ble skutt under tvilsomme omstendigheter. Det finnes per i dag ingen som har påvist at så unge ulvevalper jakter selv, og hva slags tilstand denne valpen er i nå er ikke godt å si, men at hele situasjonen er et resultat av norsk rovviltforvaltning er ganske sikkert. Dersom denne offensiven til Ap og Sp fortsetter, ser det ganske svart ut fremover for våre fredede rovdyr.

Foto:
Roger Brendhagen.

► Det sentrale Vassfaret fotografert fra Likkistefjell, med vannene Nevlingen nærmest og Aurdalsfjorden i bakgrunnen. Foto: Arne Nævra.

NYERE BJØRNEHISTORIER I SAGNOMSUSTE VASSFARET

PÅ LEITING ETTER DEN SISTE REST AV DEN OPPRINNELIGE, NORSKE BJØRNEBESTANDEN

AV ARNE NÆVRA

“Over en rygg i Hedalsfjella glir en bjønn, står en liten stund fritt mot himmelen og synker bort - en urskogsdrøm, som kom og svant” (Mikkjel Fønhus i Valdres 900 års skrift, 1923).

Villmarksforfatteren Fønhus har med sine fortellinger om dyr og natur både levendegjort og udødeliggjort Vassfaret, som et bortgjemt villmarksområde og attraktivt tilholdssted for bjørn. Dette dalføret mellom Valdres og Hallingdal har topografi og kvaliteter som har tiltrukket mang en naturromantiker. Selv navnene her - og i tilstøtende Vidalen - bærer både musikk og mystikk i seg: Storrustefjell, Festningen, Nevlingen, Bringen, Bukollen, Skrukkefylla.

► Slagbjørnen Rugg ble skutt etter sju ukers jakt av Steinar Steinarsson Ormerud. Bjørnens hode var visstnok over 50 cm bredt! Fotograf ukjent.

► Bukollen reiser seg bak Buvannet. Oppunder bratthenget er det frodige høystauder (turt og andre) som bjørnen liker. Fra gammelt av var det også dyrkede grassflekker i lia, knytta til Bukollplassen. Graset ble fraktet som høy ned til bygda, men da det var nytt, grønt og kort, var det også mat for bamse. Foto: Arne Nævra

SISTE REST AV SØR-NORGES BJØRNEBESTAND

Fra midten av 1800-tallet ble det satt inn en massiv jakt for å utrydde bjørn. Skuddpremieordninger og bedre skytevåpen gjorde at det en periode ble skutt over 200 bjørner årlig. Selv om Norge da hadde rundt 3000 bjørner, kunne det gå bare en vei: Bjørnebestanden sank for hvert år, og rundt 1930 var bjørnen i Norge omtrent utryddet. Men i Vassfaret var det fortsatt bjørn, bl.a. takket være private fredninger – helt fra 1932.

”SLAGBJØRNE RUGG”

Opptil 28 jegere jaktet på en stor hannbjørn i Vassfaret våren 1908. Bakgrunnen var delvis at en bjørn hadde angrepet og skadet den unge gjetergutten Johan Sagadalen så mye at han senere døde på sykehus i Drammen. Dette var jo før antibiotika mot infeksjoner var oppfunnet og tilgjengelig. Det var i august 1906. At det var en annen bjørn, en ungbjørn, som hadde angrepet 13-åringen, var ikke så viktig. Hatet mot bjørnen var sterk og levende i mange kretser.

Det ble en krevende jakt etter den store bamsen. Mange av jegerne ga opp, men

▼ I mai 1998 ble ei minneplate over Rugg satt opp på stedet der den ble skutt 90 år tidligere, ved Storbekkseilen ovenfor Aurdalssetra. Foto: Arne Nævra.

Steinar Steinarsson Ormerud fortsatte. Til slutt fikk han felt storbjørnen med to skudd på 60 meters hold i Aurdalsseterlia. Sju ukers slit ga han 32 kroner i skuddpremie, men sikkert også mye heder som bjørneskytter.

Mikkjel Fønhus tok utgangspunkt i denne jakta i sin legendariske villmarksfortelling ”Der villmarken suser”. Han kalte denne største bjørnen som noen gang er skutt i Vassfaret, for Rugg.

SISTE BJØRN SKUTT: 1956-BINNA VED BUKOLLEN

Bukollen i Vidalen, som støter til Vassfaret, var kjent for sin tiltrekningskraft på bjørner. På den legendariske ”Bukollgrassinga”, i de frodige sørvendte partiene, ble det skutt flere bjørner. Den siste, skutt 15. mai 1956 skulle vise seg å være helt spesiell, ikke i utseende eller atferd, men i kraft av sin genetiske arv. For lite ante skytteren, Kristian Østvold, at binna han hadde liggende død foran seg, skulle vise seg å være den siste, sikre rest av den opprinnelige norske bjørnebestanden. Alle bjørner i nyere tid i Sør-Norge har spredt seg fra Sverige – etter økningen av bestanden der de siste tiår.

MEN HISTORIEN HAR EN VIKTIG FORTSETTELSE..

Det kan selvsagt ha eksistert enda ei binne som levde i Vassfartraktene på 1950 og -60-tallet. Det kan ikke utelukkes. Men siden bjørner kan bli opp mot 35 år gamle, er det

▼ Den siste dokumenterte bjørnebinna fra den sør-norske bjørnebestanden ligger død ved siden av skytteren, Kristian Østvold (t.v) og broren. De ante jo ikke at dette ble en bjørn for historiebøkene. Østvold var også en ivrig fotograf med godt teknisk utstyr og tok flere gode bilder av hendelsen. Hodeskallen er bevart i Agder Naturmuseums samlinger.

► Bukollbinna på lit de parade.
Foto: Kristian Østvold.

◀ Et sterkt forstørret bilde av den berømte 1971-bjørnen.
Foto: Elgmork og Unander

absolutt mulig at det var et enslig avkom av Bukollbinna, som i mange år satte sine spor i vårsnøen og narret mange til å tro at det fortsatt var en bestand her inne – helt til utpå 1970-tallet. Det gjaldt ikke bare lekfolk. Nei, også rovdryforskere, og det skal jeg komme tilbake til.

Zoologen Kåre Elgmork hadde i mange år vært opptatt av bjørn, og studieområdet var først og fremst Vassfaret, noe som resulterte i en rekke publikasjoner. Sigmund Unander var feltassistent og gikk i fire år på kryss og tvers i de steile skråningene her på skogsflugtakseringer og for å registrere bjørnespor i det store IBP-prosjektet (International Biological Programme).

Datoen 3. mai 1971 skulle brenne seg inn i Unanders sinn i alle år etterpå. Han skriver i sin memoarbok, «En naturens askeladd» følgende etter å ha funnet et sylferskt bjørnespor oppunder Middagsknatten: «Jeg trakk meg forsiktig tilbake fra brinken, raskt tilbake til Bogbrua, og heim til Hedalen og huset vårt på Landsenden. Fra huset her hadde jeg god oversikt over Storrustefjell og lia under Middagsknatten, spesielt fra øvstloftet i andre etasje! Fram med spotting scoopet, en kikkert beregnet på

stasjonær bruk, plasserte den i vinduet på loftet, og så begynte jeg å peile meg inn på bjørneområdet under Middagsnatten! Ikke mer enn at fokus var rettet mot den utplantede maurtua, så sto plutselig bjørnen der nøyaktig klokka 1800 den 3. mai 1971! Det var som et eventyr som gikk i oppfyllelse! I mitt hode bruste min ungdoms Mikkjel Fønhus, Der villmarka suser og Slagbjørnen Ruggs land, og der står Vassfarbjørnen spill levende, selve symbolet på Vassfaret! Et lite dyr på lang avstand, men bjørn det er det!».

To dager seinere kom også bjørneforskeren Kåre Elgmork opp til Vassfaret.

Det ble stor oppmerksomhet da bjørnen ble fotografert på langt hold i Middagsknatten av disse to. Unander brukte sitt 500 mm teleobjektiv, men på langt hold ble bjørnen likevel bare en liten prikk. Men det var første fotografi av bjørn i sagnomsuste Vassfaret, og det ble førsesidestoff i Aftenposten.

Denne bjørnen ble observert i hiområdet oppunder Middagsnatten i flere dager. Unander er rimelig sikker på at det var samme bjørnen han så i samme fjelldrag i

BRUDD MELLOM ELGMORK OG UNANDER

Da materialet fra de siste års sporinger skulle tolkes, bearbejdes og presenteres kom det til brudd mellom forsker og feltmann. Elgmork hadde i mange år publisert materiale med kart over en rekke meldinger om bjørn i Vassfartraktene. Unander mente at avismeldinger og meldinger fra folk, som ikke ble nærmere undersøkt og godtatt, ikke var pålitelige. Etter utallige kilometer med sporinger på kryss og tvers av dalen, mente Unander at det kun måtte være én eller maks to bjørner i området, trolig bare én. Nemlig den som ble fotografert i 1971 og sett på nytt i 1974.

Uenigheter om dette førte til at Unander på egen hånd gikk ut i en lengre populærartikkel i ukebladet Vi Menn i august 1974 der han viste til at det kun ble påvist ett, eneste bjørnespor i åra 1970, -71, -72 og -74.

Det skulle gå nesten 20 år før den meriterte forskeren Elgmork innrømmet at Unander hadde hatt rett. Ikke direkte, men i en artikkel i Fauna 4/92 skrev han: «En samlet vurdering gjør det dermed overveiende sannsynlig at det bare var én bjørn til stede i de sentrale delene av Vassfartraktene disse årene». Han sendte artikkelen rekommandert til Unander, og det var vel unnskyldning god nok.

▼ Sigmund Unander bestemte seg for å ta bladet fra munnen og gå ut mot rådende syn i to artikler i Vi Menn i 1974. Han mente det ikke var noen bjørnestamme i Vassfaret på begynnelsen av 1970-tallet, trolig bare ett, enslig dyr.

Vassfaret, men noe lenger vest, i 1974. Høyst sannsynlig var dette ei binne, siden den var så stasjonær. Arealet den brukte samsvarer bra med et binneområde slik nyere forskning har vist (Bækken m.fl. 1992). Dessuten: dette kunne altså teoretisk ha vært datter av Bukollbinna skutt i 1956.

Dersom denne siste binne hadde levd lenge nok til at en av hannbjørnene i «svenskebølgen» på 1990-tallet hadde møtt henne i brunsten, kunne det fortsatt vært en bjørnestamme i Vassfaret.

Hva skjedde med 1971/74-bjørnen? Ble den ulovlig skutt etter fredningen i 1973? Eller led den en naturlig død? Jeg satte fram dette åpne spørsmålet på en stor villmarkskveld jeg holdt i Hedalen for noen år siden. Jeg etterlyste alle opplysninger om mulig bjørner skutt på 1970- og -80-tallet. Jeg lovt anonymitet, men ingen meldte seg.

► **Nyere bjørnehistorier i sagnomsuste Vassfaret**

Elgmorks nyorientering skyldtes nok først og fremst at hele rovdryrforskningen og tellemetodene som ble brukt i Norge var satt i miskreditt gjennom det famøse rovdryrprosjektet i regi av Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. Den norske bjørnebestanden ble da kartlagt i perioden 1978 – 82. Rapporten fra de fem forskerne (Kolstad m.fl. 1984) konkluderte med at det eksisterte en rekke bestander i Norge, med ynglinger i 12 av våre gamle fylker. De opererte med et absolutt minimum på 157 individer og et sannsynlig minimum på 230 individer!

Metoden ble av forskerne selv kalt «kule-rammemetoden» og bygget i hovedsak på meldinger, slik også Elgmork gjorde. Den unge biologen Petter Wabakken var umiddelbart sterkt kritiske til konklusjonene. For han hadde allerede i 1982 startet et omfattende registreringsarbeid på tvers av riksgrensa i Hedmark. Han ble ansatt som Statens første rovdryrkonsulent, med ansvar for rovdryrkartlegging i seks fylker på Østlandet i 1986. Han inviterte Elgmork med på flere turer i felt i Hedmark, og delte en del upubliserte forskningsresultater med ham, fra registreringsarbeidet. Denne kunnskapen viste at de tidligere beregningene om bjørnetetthet og bestander i Norge måtte være feil.

Wabakken var også sentral i å få i gang det svensk-norske bjørneprosjektet på 1980- og -90-tallet. Ny teknologi (radiomerking) kunne fortelle om lange vandringer hos hanner og at samme bjørn kan gi opphav til mange spor og mange meldinger. Gjennom resultatene kom det inn bekreftelser på Wabakkens syn. Nå fikk man endelig slått fast at levende bjørner faktisk setter spor og legger igjen møkk i terrenget. Rapporten fra 1984 og forskerne bak den ble etter hvert kun nevnt i humoristiske vendinger. Man kunne ikke ta den seriøst. Internasjonalt gav den opphav til uttrykket: «The goast populations of Norway».

Det var først Petter Wabakken og deretter Jon Swensson som var leder av dette nye, felles skandinaviske prosjektet på norsk side og som ga skandinavisk bjørneforskning nytt, godt ry.

Avgjørende for at Elgmork fikk ny oppfatning, var nok også at en omfattende sporing på til sammen 3126 km i Vassfartraktene i 1990-91, ikke kunne påvise ett

▼ Sigmund Unander i 2015 - på vei opp Middagsknatten for å leite etter hiet fra 1971. Foto: Arne Nævra

eneste bjørnespor. Sporingene, initiert av Petter Wabakken (i et nyopprettet NINA) og Bjørn Tore Bækken (da statens rovdryrkonsulent i Oppland og Buskerud), slo definitivt fast at Vassfarstammen var en saga blott. Elgmork ble invitert og takket ja til å være medforfatter til denne publikasjonen (se Bækken m.fl. 1994).

KUNNE VI FINNE IGEN HIET FRA 1971-BJØRNEN?

Dette var spørsmålet jeg ville ha svar på da jeg inviterte Sigmund Unander tilbake til Vassfaret 44 år etter han fant det flotte steinhiet i brattfjellet oppunder Middagsknatten. Det ble en strabasjøs klatretur i vårsnøen 23. mai 2015 - uten resultat. Sigmund kunne ikke selv finne igjen hiet etter så mange år. Men til gjengjeld fikk jeg høre alle de fargerike historiene fra hans IBP-

► En entusiastisk gjeng ved artikkelforfatterens koie i Vassfaret før oppstigningen til hiområdet den 27.7.19. Fra venstre: Roar Solheim, Viggo Ree, Erling Martmann, Petter Wabakken, Arne Nævra og Tor Ola Skogstad. Foto: Arne Nævra

registreringer.

Men siden denne bjørnen er så viktig i historien om den norske bjørnebestanden, ville jeg finne hiet. Det ville utvilsomt ville være intakt, siden det var dannet naturlig av ei stor steinhelle som lente seg inn mot berget. Bildene som ble tatt i 1971 var gode og illustrerende.

Derfor trommet jeg sammen en gjeng entusiaster på koia mi i Vassfarveien, der vi hadde utsikt opp til den berømte Middagsknatten. På morgenen den 27. juli 2019 satt vi der og studerte kart og tilgjengelige fotos. Det var rovdryrforskeren Petter Wabakken, den dyktige feltmannen Erling Maartmann, naturverneren og kunstneren Viggo Ree, lokalkjent friluftsmann og naturvenn Tor Ola Skogstad og den allsidige biologen Roar Solheim. Sistnevnte var den eneste av oss som hadde besøkt hiet, nemlig sammen med Kåre Elgmork i 1985,

og da ble det tatt bilder som gav oss gode ledetråder om omgivelsene.

Det ble en hard tårn opp ulendt terreng - over blokkmark, glatte steiner og svært bratte heng. Et aldri så lite under at de godt modne menn også kom ned igjen uten større skader og brudd. Vi lette en god stund på antatt område, og det var jeg som først var på rett plass og fikk æren av å avdekke hemmeligheten. Jeg dro til side noen strie greiner fra ei fjellgran, og der var åpningen! Den store hella var der, selvsagt, og bunnen var intakt, omtrent som jeg husket den fra bildene tatt for over førti år siden. En gigant-jubel hørtes i lia under Middagsknatten!

Det var ikke mye prøvemateriale å ta med. Selv med ny DNA-teknologi, er det nærmest håpløst med analyser av organisk materiale som har ligget fuktig gjennom flere tiår. Men bilder ble selvsagt behø-

▼
Kåre Elgmork inne i steinhiet i 1985. Foto: Roar Solheim

▼
Petter Wabakken og Arne Nævra ved samme hi i 2019. foto: Arne Nævra

rig tatt, og stemningen var på topp under samlingen på koia om kvelden.

DEISJØBAMSEN

På 1980- og 90 -tallet økte den svenske bjørnebestanden betydelig. Da begynte også flere hannbjørner å bevege seg vestover inn i Sør-Norge. To av dem ble nærmest kjendisbjørner. Det var Läfto og Deisjøbamsen. Den første var trygg på seg selv, tidvis lite sky og ble sett av mange. Det betyr gjerne trøbbel i Norge. Kort etter at den forlot hiet ble den skutt da den gikk fra Telemark og inn i Åmli i Aust-Agder i april 1998.

Deisjøbamsen ble også en utbryterkonge vestover – på 1990-tallet, og den fikk stor tilknytning til Vassfartraktene. På sin lange vandring fra de norsk-svenske grensestrøkene, var den nedom begge de tidligere Agder-fylkene. Den oppholdt seg i sine siste år i kommunene rundt Vassfaret. Den lå flere ganger i hi i Vidalen og Vassfaret, seinest i 2008. Denne bjørnen fikk påmontert radiohalsbånd ved Deisjøen i Hedmark, og deretter ble den kalt Deisjøbamsen. Den tok mye av Sør-Norge i bruk. Halsbåndet ble snart fjernet, men det var relativt lett å følge denne bjørnen, selv om den var sky og sjelden sett av mennesker. For, som alle andre bjørner, så setter den spor etter seg. Delvis fotspor og skitt, men også kadavre

etter drepte dyr. Den ble etter hvert også kartlagt gjennom DNA-prøver.

Jeg hadde sjøl noe av skylda for at dette ble en kjendisbjørn. Jeg møtte den nemlig på ganske nært hold i Telemark. Den ble tatt på fersken mens den plyndret bikuber i Kilebygda ved Skien våren 1998. Jeg sto og posterte bak videokameraet for å gjøre opptak til et NRK-innslag om denne bjørnen. Rett før det ble for mørkt til å filme, kom et stort svart dyr inn fra venstre – og rett bort til kubene. Der rev den med seg det ene brettet med "honningkaker" etter det andre – mens biene svirret rundt ham.

Akkurat ti år seinere, i 2008, skulle jeg møte den igjen, dvs. ikke selve bjørnen, men sporene etter den. Da var den tilbake i Vassfaret igjen. Det var ei flott sporrekke over et myrparti. Den 11. juni samme år ble den skutt under skadefelling i Vestre Gausdal. Den står nå utstoppet og utstilt under en kilometer fra der den ble skutt, på Kittilbu utmarksmuseum. Konservator ved Randsfjordmuseene, Finn Audun Grøndahl, har laget en egen trykksak om denne bjørnen. Som sluttord skriver han:

” Slik ender historien om Deisjøbamsen. Det som skiller denne historien fra mange andre brunbjørners historie i Norge er at den rakk å leve overraskende mange år i Sør-Norge, minst 15 år! Her vandret den

◀
Det flotte tuehiet der OP-1 hadde vintersøvn 2008/09, ved Strøen i Vassfaret. Som oftest er det nettopp slik, i gamle, bevokste maurtuer at bjørnene i Skandinavia graver seg inn og ned. Foto: Ole Knut Steinset, SNO

omkring i traktene som talløse bjørner før den har gjort siden de første vandret inn. Den fant hi plasser i områder hvor gamle hi er kjente. Deisjøbamsen var sky og forsiktig. Dette er gjerne noe som følger voksne hannbjørner. Kanskje derfor våget han seg heller aldri tilbake den veien han kom – til Sverige hvor binnene finnes, og oppnådde derfor heller ikke å få avkom”.

STORBJØRNEREN OP-1

Det har blitt moderne tider. Bjørnene har ikke lenger navn, men nummer. Det er blitt nye teknikker til å spore dem, følge dem og markere dem på slektstrær. Først var det bare spor og sportegn etter dem, og i beste fall en synsobservasjon i ny og ne. Pluss skutte bjørner. Så ble det radiohalsbånd, GPS og til slutt DNA-analyser av alle etterlatenskaper.

OP-1 (Oppland 1) lå i hi ved Strøen i Vassfaret vinteren 2008/09. Det var et flott, typisk bjørnehiet, gravd ut i ei gammel maurtue. En tilnærmet kopi av denne tua og hiet er å se i rovdysenteret i Flå.

I forbindelse med NRKs serie om Skogstadfamiliens opplevelser gjennom et år med overvintring i Vassfaret, ble det satt ut et viltkamera ved en død elg i april 2011. Da dukket det en kjempe opp ved kadaveret i mørket. Det viste seg å være OP-1, navn-

▼
En flott sporrekke etter en vandrende fant. Det er den såkalte Deisjøbamsen som har krysset myrene øst for Aurdalsfjorden i Vassfaret da den forlot hiet våren 2008. Foto: Arne Nævra

▼
Slik endte Deisjøbamsen sine dager, utstoppet på Kittilbu Utmarksmuseum etter å ha blitt skutt under skadefelling sju km unna i Vestre Gausdal i juni 2008. Foto: Arne Nævra

► I mørket dukket det opp en kjempebjørn ved et elgkadaver i Vassfaret våren 2011. Viltkameraet kunne dokumentere det hele, både i stills og video. Foto: Dag H. Karlsen, Winge våpen og Ulf Myrvold, NRK

gitt gjennom DNA-funn tidligere. I oktober 2012 ble den skutt under lisensjakt i Stor-Elvdal i Hedmark. Den veide da 315 kg, og kunne trolig konkurrere med "Slagbjørnen Rugg" om tittelen Vassfarets største bjørn. Det er ikke dokumentert bjørn i Vassfaret etter dette. .

I dag er det binner, og dermed ungeproduksjon, bare i grensestrøkene til nabolandene våre. For Sør-Norges del gjelder dette først og fremst i Trysil i Hedmark. Binnene vandrer stort sett lite, og binneunger etablerer seg i nærheten av moren. Dermed vil det flere mannsaldre før binneforekomstene kommer helt til Vassfaret igjen, selv uten at noen av dem blir felt. Så dermed er spørsmålet:

EPILOG. HVORDAN FÅ BJØRN TILBAKE TIL VASSFARET?

Vel, vi kan kanskje begynne med noe enkelt: slutte å skyte alle bjørner som går vestover fra Hedmark selv når de ikke har gjort vesentlig skade. Da kan i hvert fall en og annen hannbjørn vise seg i Vassfartraktene igjen. Nå blir bjørner skutt preventivt - siden de kan gjøre skade på bufe.

For å få en bestand her, må det selvsagt være binner og ungeproduksjon. Det er vanskelig å se at dette kan gjøres uten at et par binner faktisk fraktes hit og settes ut. Dette lar seg nok gjøre både biologisk og praktisk, og dette tok Sigmund Unander til orde for allerede i Vi Menn-artiklene i 1974. Rovdyrbestander som har blitt utryddet har blitt restaurert igjen på denne måten flere steder i verden, men slikt har hittil vært fullstendig uaktuelt i Norge.

Men faktisk sett burde en slik, kontrollert bestand være mulig å forvalte. Binnene vil trolig kunne holde seg temmelig stasjonert i Vassfaret/Vidalen som er godt egnet for dem. Så må en og annen hannbjørn kunne tillates å gå vestover fra grenseområdene slik at parring kan skje. Det er kun noen få, mindre sauebesetninger i dalen, og uansett vil nok kloke gründere i et naturbasert næringsliv se mulighetene og gi bygda langt større aktivitet og inntekt enn det sauene gir.

Så kanskje, når tida er politisk moden, vil kultur og natur igjen kunne møtes i disse sagnomsuste traktene, og naturverneren Mikkel Fønhus kan slutte å sne seg i graven.

► Når blir det mulig å se en slik vill bjørnebinne med unge i Vassfaret igjen? Dette her er HE80 som hun heter i Rovbase. Hun var lenge den vestligste binna en kjente til i Skandinavia de seinere år. I lengre perioder har hun oppholdt seg nær Glomma i Hedmark. Hun har også fått barn og barnebarn i området. Her er hun imidlertid fotografert i vestre del av Trysil kommune 15.5.2011. Foto: Arne Nævra

KILDER OG FORSLAG TIL VIDERE LESNING:

- Bjørn T. Bækken, Kåre Elgmork, Petter Wabakken 1994: The Vassfaret brown bear population in central-south Norway no longer detectable *Int. Conf. Bear Res. and Manage.* 9(1):179-185
- Edvard Elsrud 1975: *Vassfarbjørnen*, Grøndahl & Søn Forlag
- Kåre Elgmork (red.) 1983: *Natur og menneske i Vassfaret*, Universitetsforlaget
- Kåre Elgmork 1979: *Bjørn i naturen*, Gyldendal Norsk Forlag
- Kåre Elgmork 1992: *Fauna nr. 1/1992*. Bjørn i Vassfaret og i Hedmark – en sammenlikning av bestandstall i slutten av 1970-årene.
- Kåre Elgmork 1994: *Naturen nr. 4/1994*, Bjørn i Vassfartraktene 1949-88. Oppsummering etter 40 års undersøkelser.
- Mikkjel Fønhus 1919: *Der villmarken suser*. (Med fortellingen om Slagbjørnen Rugg).
- Kolstad, M., Kvam T., Mysterud, I., Sørensen O. J., & Wikan, S. 1984: *BJØRNEN (Ursus arctos L.) I NORGE*
- Utbredelse og bestand 1978-1982. Direktoratet for Vilt og ferskvannsfisk, Viltrapport nr 31.

Per Hohle 1948: *Blant bjørn og skoggangsmenn i Vassfaret*.

Per Hohle og Nils Viker 1982: *Vassfaret*, Gyldendal Norsk Forlag.

Finn Audun Grøndahl 2019: *Deisjøbamsen – en ny bjørnehistorie fra Vassfaret* (hefte 76 sider).

Swenson, J.E., Sandegren, F., Wabakken, P., Bjärvall, A., Söderberg, A., & Franzén, R. 1994. Bjørnens historiske og nåværende status og forvaltning i Skandinavia. - NINA Forskningsrapport 53:1-23

Sigmund Unander 1974: Artikler i Vi Menn nr. 33 og 34.

Sigmund Unander 2018: *En naturens Askeladd*, kolofoforlaget.

Wabakken, P., Bjärvall, A., Franzén, R., Maartamen, E., Sandegren, F. & Söderberg A.: 1992: Det svensk-norske bjørneprosjektet 1984 - 1991. NINA Oppdragsmelding 146

Wabakken, P. 2014: Glimt fra forskningen på store rovdyr, 1972-2014. *Jubileumsbok Evenstad, Høgskolen i Hedmark*. 179-2019

STORE ROVDYRS RESPONSER TIL MENNESKELIG AKTIVITET OG INFRASTRUKTUR OVER FLERE SKALAER I SKANDINAVIA

AV NERI HORNTVEDT THORSEN
FORSKER VED NINA

I Europa finner vi de store rovdyra i det samme landskapet som vi mennesker bor og lever i. Til og med i Skandinavia må rovdyr dele landskapet med mennesker eller stor menneskelig påvirkning. Den menneskelige påvirkningen på landskapet er fortsatt i økning, vi bygger ut nye kjøpesentre, næringsparker, nye veier og infrastruktur deler opp landskapet. Dersom vi ønsker å dele landskapet med store rovdyr vil det være viktig for forvaltningen å forstå hvordan store rovdyr responderer på menneskelig infrastruktur og menneskelig aktivitet. Dette har kollegaer og jeg undersøkt nærmere i forbindelse med mitt doktorgradsprosjekt.

MENNESKER – DEN VANLIGSTE DØD-SÅRSÅKEN HOS STORE ROVDYR

Den viktigste dødsårsaken hos store rovdyr er mennesker, i hovedsak gjennom jakt, påkjørsler og i noen tilfelle ulovlige fellinger. Dette har gitt de store rovdyra en god grunn til å frykte oss. Siden rovdyra må se seg over skuldra for å ikke bli drept av mennesker iverksetter vi en respons hos rovdyr når vi er i nærheten av dem. Vi vet allerede en del om hvordan store rovdyr reagerer når de møter mennesker, særlig bjørn. De fleste bjørner trekker seg rolig unna når folk nærmer seg eller forholder seg i ro og unngår på denne måten å bli oppdaget av mennesker. Vi vet derimot mindre om hvordan mennesker og jakthunder, påvirker bjørnenes fysiologi. Dette undersøkte vi for binner i Sverige og fant at simulerte jakt-

forsøk med hunder (der bjørnen fikk slippe unna og ikke bli skutt) hadde en større fysiologisk og adferdsrespons enn for bjørner som kun ble forstyrret av mennesker. Vi vet ikke hvilke effekter dette har på bjørnebestanden, siden vi ikke vet hvor ofte bjørner blir jaget på av hunder eller hvor ofte de blir forstyrret av mennesker til fots. Antagelig vil bjørner oftere bli forstyrret av et menneske på tur, enn bli jaget av hunder.

KOSTBART FOR ROVDYRENE Å BLI FORSTYRRET

Det å bli forstyrret av mennesker eller jakthunder kommer med en kostnad. For eksempel kan det være energikrevende å bevege seg bort fra mennesker eller å iverksette en fysiologisk respons. Dette er tid som dyra heller kunne brukt på å slappe av eller innta næring. Vi undersøkte hvordan gauper unngår å møte folk ved å bruke data fra appen Strava. Dette er en treningsapp der brukere deler informasjon om hvor de har gått tur, jogget, syklet eller drevet med annen treningsaktivitet. Vi fikk tilgang til en anonymisert versjon av disse dataene og knyttet dette opp mot habitatvalg hos gaupe. Det vi oppdaget var at gaupene brukte like gjerne deler av reviret sitt med mange turgåere som med få. Turgåere hadde med andre ord ingen eller liten effekt på habitatvalg hos gaupe på stor skala. Når vi derimot undersøkte dette på en fin skala, oppdaget vi at gaupene valgte områder med færre turgåere. Gaupene brukte også stier og veier med turgåere

Foto:
Roger Brendhagen.

►
Neri Horntvedt
Thorsen

►
Foto:
viltkamera.nina.no

i større grad om natta, når det ikke er så mange turgåere i terrenget. Denne finskala responsen hos gaupe er antagelig viktig for at gaupene skal fortsette å leve i flerbrukslandskapet med stor grad av menneskelig aktivitet og infrastruktur.

STORE ROVDYR NÆRME MENNESKER

De store rovdyra kan, i likhet med andre dyr, av og til oppholde seg nærme oss mennesker, og kanskje vise en manglende respons til mennesker. I det tredje studiet i doktorgradsprosjektet undersøkte vi adferden til Slettåsulvene. Ulveflokkene som bodde i områdene rundt Slettås var antagelig Norges mest kjente ulver, siden spor etter dem stadig ble observert nærme hus. Disse ulvene ble GPS-merka, og Høyskolen i Innlandet undersøkte GPS posisjonene til ulvene i felt og tetthet av elg i området.

GPS-dataene viste at ulvene generelt var langt unna hus, i gjennomsnitt opp mot 2 km. GPS-dataene viste også det lokalbefolkning allerede visste; ulvene kunne bevege seg rett gjennom gårdstunet. Det som antagelig lokket ulvene nærme hus var generelt høyere tetthet av elg. Resultatene våre viste også at ulvene brukte i stor grad de brøytete veiene til å bevege seg på, og at disse antagelig kanaliserte ulvene inn mot gårdstun og hus. De gangene ulvene var nærme skjedde dette nesten utelukkende om natten. Dette forklarer hvorfor det var så få mennesker i Slettås som så ulvene, til tross for at de av og til beveget seg gjennom gårdsplasser. Slettåsflokkene oppførte seg relativt likt med gaupene; begge artene brukte de samme områdene som oss mennesker, men til andre tidspunkt og unngår dermed å bli oppdaget.

►
Foto:
Roger Brendhagen.

STORE ROVDYR OG INFRASTRUKTUR

Flere store rovdyr bruker, i likhet med Slettåsulvene, mindre veier med lite trafikk til å bevege seg på. I doktorgradsprojektet viste analysene våre at både bjørn og gaupe foretrekker områder nærme mindre veier og bruker da disse til å bevege seg på. Større veier og annen infrastruktur som er assosiert med mer menneskelig aktivitet unngår derimot de store rovdyra. Dette kan føre til at store rovdyr får problemer med å bevege seg i flerbrukslandskapet og bestander blir isolert fra hverandre dersom rovdyra ikke lenger er i stand til å bevege seg mellom dem.

I det siste studiet som inngikk i doktorgradsprojektet undersøkte vi hvordan hannbjørner velger habitat på stor skala og beveger seg på liten skala i Sverige. Vi undersøkte dette for to forskjellige livsstadier, som 'spredere' på leit etter et område å bosette seg i og som 'bosatt i et hjemmeområde'. Vi oppdaget at spredere var mer tolerante mot menneskelig infrastruktur på en

stor skala, men at forskjellene mellom spredere og de som var bosatt i et hjemmeområde var mindre på en liten skala. Dette er gode nyheter fordi det betyr at spredere er bedre i stand til bevege seg i områder med mer menneskelig infrastruktur og dermed transportere gener mellom isolerte bestander. Det bør allikevel merkes at det i studieområdet vårt i Sverige er lite infrastruktur sammenliknet med andre områder i Skandinavia og Europa, og at menneskelig infrastruktur antagelig også kan ha negativ effekt på spreders bevegelse.

SAMEKSISTENS

Studiene som inngår i dette doktorgradsprojektet styrker ideen om at store rovdyr er i stand til å tilpasse seg flerbrukslandskapet på en måte som muliggjør sameksistens mellom store rovdyr og mennesker. Hvor langt vi skal gå i å dele landskapet med store rovdyr vil trolig være mer begrenset av menneskers toleranse til store rovdyr enn store rovdyrs toleranse til mennesker.

▼
Foto:
Roger Brendhagen.

HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE

Illustrasjon: Viggo Ree

HUBROEN SPØR

1. Hva heter vår nye Klima- og miljøminister?

1. Jonas Gahr Støre
2. Trygve Slagsvold Vedum
3. Espen Barth Eide

2. Hva kalles ulvereviret som ligger nærmest Oslo?

1. Ulvåa
2. Østmarka
3. Setten

3. Hva heter loven som skal beskytte det ville dyrelivet i Norge?

1. Naturmangfoldloven
2. Rovdyrloven
3. Skogsdyrloven

4. Hvilken status har gaupe på norsk rødliste?

1. Truet
2. Sterkt truet
3. Kritisk truet

5. Hvor mange brunbjørn ble det påvist i Norge i 2020?

1. 150
2. 200
3. 250

Send inn svarene dine til fvr@fvr.no med navn og adresse. Merk emnefeltet "Hubroen spør". Vi trekker ut en vinner som vil få en premie i posten. Forrige vinner av "Hubroen spør" var: Oscar Nilzén.

VI VIL HA TEGNINGER!

Til neste nummer så vil vi gjerne ha en tegning som du har tegnet. Det må være av et rovdyr eller fugl. Send tegningen til: Foreningen Våre Rovdyr, Postboks 195, 2152 Årnes eller digitalt til vår mailadresse: fvr@fvr.no

Lykke til!

OM DEMOKRATISKE AVGJØRELSER I ROVVILTFORVALTNINGEN

AV BJØRN FJELLMOSVEEN, Elverum
Samfunnsbetyrret BI-økonom

Jeg så i lokalavisa Østlendingen for ei tid sia at politikerne i Trysil har sendt en uttalelse til Klima- og Miljødepartementet og politikerne på Stortinget om at rettsvesenet ikke skal blande seg opp i rovdryrforvaltninga og at "Forvaltningen av rovdryr må tilbake i demokratiske former".

Mange av oss kan nok være enig i dette siste utsagnet - og også jeg som bor i ulvesona, men da med motsatt fortegn til hva Trysil-politikerne står for! Således synes dagens forvaltning av rovdryr å være i overkant fiendtlig mot rovdryra og derved norsk fauna, etter holdninger hos "folk flest" lite demokratisk fordi et flertall av oss positivt aksepterer rovdryr i norsk natur og det også fordi disse dyra bestandig har vært her, og fra fora som viltutvalg og rovviltneemnder og en nyansatt jaktleder mot ulv er det ikke mange positive fauna- og rovdryrholdninger.

Av og til kan det være en fordel med litt ettertanke, og det var på mange måter et berettiget signal til oss i Norge da BBC, Time, The Guardian, USA Today, og andre internasjonale medier for noen år sia uttalte at Norge er landet som synes å hate naturen - med utgangspunkt i vår jakt på utryddingstruede dyr som ulv, bjørn, jerv og gaupe.

Jeg vil sette henvendelsen fra politikerne i Trysil inn i en viss sammenheng, og sjøl om det blir for mye å ta med alle eksemplene her på det jeg oppfatter som en nokså ensidig og negativ politisk og forvaltningsmessig optreden innen dette interessefeltet

- som da videre kan gjøre at rettsapparatet må engasjeres, så vil jeg i hvert fall nevne et par "beskrivende episoder" fra de siste ukene: I den nevnte lokalavisa så jeg at justisministeren - som er fra Finnskogen, var bekymret for blant annet rovdryr og friluftslivet. Vår største friluftsansjasjon DNT har ei egen avdeling for Finnskogen og omegn og de er ikke bekymret - foreninga vokser i år etter år, og turgåerne aksepterer positivt både flora og fauna med rovdryra slik det er, og det burde også justisministeren ta til seg. Mange turgåere blir angrepet og skadd av hester og kyr, og Norsk Friluftsliv med sine 950.000 medlemmer fra 17 organisasjoner mener noe må gjøre med dette problemet. I samme avisartikkel var lederen av NJFF bekymret fordi han mente det var nedgang i elgstamma, men her er forholdet at elgstamma har økt kolossalt de siste 20-30 åra med tilhørende sterkt økt felling fra 6.000 i året på 1970-tallet til 30-40.000 de siste åra. Så mange som omtrent et tusen elger i året stryker med i ulykker med bil og tog, på veiene ser vi ofte skilt med "Stor elgfare", skogeierne klager stadig over at så mye elg eter opp ungskoen deres, og i alt har det blitt så mye elg at forskere er bekymret.

For nå mange år sia vokste jeg opp på et lite småbruk og en av mine daglige oppgaver i sommerhalvåret var å se etter de utegående kuene og spesielt sauene våre, og jeg forstår derfor godt hvilken stor belastning det er for en bonde å miste mange av sine sauer til blant annet rovdryr. Med dagens industrialiserte sauedrift med et

stort antall sau som i utmarka sprer seg i mange mindre flokker vil ei nærmest full overvåking av disse som vi hadde i sin tid ikke være mulig - og lovverket krever dessuten bare et ukentlig tilsyn som er alt for lite, og dette er antageligvis en hovedårsak til størstedelen av tapet av sau på utmark. Og sjøl om noe lokalt tap til rovdryr kan forhindres ved blant annet gjerder så bør en slik form for sauedrift av også andre og mer tapsutsatte grunner samordnes i større arealer og passes på av ansatte gjetere - som vi allerede har noe av i området Spekedalen og Elgpiggen. I dette bildet bør man dessuten ta til seg at sauedrift i gamle Hedmark ikke har vært og ikke er ei særlig stor næring og vanligvis har sauetallet i dette arealmessige store fylket vært langt etter Rogaland, Oppland, Hordaland, Nordland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, og Sør-Trøndelag - sjøl om noen enkeltbønder i Hedmark fortsatt har dette som ei viktig næring.

Det er i denne sammenheng grunn til å undre seg over at av omkring 100.000 sauer som i 2020 strøk med på utmarksbeite så ble det drept snaut 15.000 sauer av rovdryr med erstatning og av disse ble omkring 1.500 sauer tatt av ulv - tallene er noe usikre fordi ikke alle sauer som blir borte blir funnet igjen og av og til kan heller ikke tapsårsaken dokumenteres. Interessen hos mange politikere for å redusere de tapte ca. 85.000 sauene til annet enn rovdryr - som ved parasittangrep, spyfluelarver, flått, alveld, ulykker, og sjukdom, synes å være liten, men er desto større for de nevnte 1.500 til ulv! En må her sette spørsmålstejn ved at man har industrialisert sauedrift i prioriterte og nærliggende rovdryrområder når sauekjøtt gir dårlig priser for bonden og ikke er spesielt godt etterspurt fra markedet ved at det ofte ligger tonnevis av slikt kjøtt usolgt på fryselager. Det kan også settes spørsmålstejn ved at Mattilsynet og dyrepolitiet ikke får ressurser til å etterforske det store antallet av dyremishandlingssaker - om det nå skjer på utmarksbeite eller i fjøset.

Av de ulveflokkene som nå skal drepes - eller "tas ut" som det heller heter for å forskjønne situasjonen, er den lille flokken på Hornmoen som er noen kilometer fra hvor jeg bor. Disse ulvene har vel som jeg oppfatter det ikke gjort noe mer galt enn å bli født, kanskje vandret over en gårdsplass her og der, og forsøkt å livberge seg på ei for stor elgstamme. Her viser vi mennesker nok en gang et fravær av anstendighet mot andre skapninger og mot vår egen fauna!

For å få ei bedre demokratisk totalforvaltning bør viltutvalg og rovviltneemnder omstruktureres slik at dagens medlemmer og overvekt av rovdryrmotstandere fra jakt- og gardsmiljøene - med sine mange personlige interesser, blir færre og at representanter som har bredere og bedre natur- og miljøforståelse blir flere. De "ordningene" man har nå framstår mest som en organisert motstand mot andre skapninger og spesielt ulv, og mot disse skapningenes plass i naturmiljøet og deres egenrett til å ha et liv! Menneskets over mange år ekstreme forbruk av naturarealer med tilhørende stress mot flora og fauna kan uansett ikke fortsette, og inn i framtida bør større og sammenhengende arealer fredes for det meste av menneskeaktivitet.

Uten klagemulighet til overordnede fora, til berørt departement, til statsforvalter og sivilombud, og eventuelt bruk av rettsapparatet vil vi få det helt motsatte resultat av det politikerne i Trysil hevder de står for - det vil bli enda mer udemokratisk. Og dessverre kan en tro at det kanskje er hensikten, og det å slippe kvalifisert kritikk og motstand synes å være det reelle motivet!

Forslaget fra politikerne i Trysil framstår alt i alt som ganske meningsløst, og jeg ber om at Klima- og Miljødepartementet avviser dette forslaget. Departementet bør uansett gripe fatt i alle de øvrige saksområdene jeg nevner med det formål å få bedret vår faunasituasjon og få bedre dyrevelferd - både for rovdryr og sau!

Foto: May Britt Trydal.

DE FIRE STORE

ET FOREDRAG I EI LITA FJELLBYGD UTEN BESTANDER AV DE FIRE STORE

AV MAY BRITT TRYDAL

Det var stor oppslutning i den lille fjellbygda øverst i Setesdal da en av Norges og verdens ledende rovdryrforsker, Barbara Zimmermann fra Høgskolen i Innlandet, tok turen til Bykle for å spre kunnskap om de fire store rovdynene. Hun ledet forsamlingen gjennom grunnleggende økologi til brunbjørn, jerv, ulv og gaupe. Den siste timen ble det søkelys på konflikten. Hvilket natursyn vi har kan ofte gjenspeile hvordan vi ser på rovdyr. Barbara avsluttet foredraget med et ønske om at debatten skal gå i retningen fra å være en svart- hvit debatt til en litt mer mørkegrå - grå debatt.

Barbara Zimmermann er verdenskjent forsker innen rovdyr, men forsker også på blant annet elg, hjort og beitedyr. Hun bor i Åmot kommune i Innlandet, et område som har bestander av alle de fire store. Da hun ble invitert til å holde foredrag i Bykle i Agder, en kommune med om lag 950 innbyggere og nesten ikke rovdyr, var hun ikke vanskelig å be. Bykle kommune har et areal på 1450 km², hvor store deler av arealet ligger på over 900 moh. Det vil si at det er store skog- og fjellområder med både elg, hjort, villrein og rådyr, men minimalt med store rovdyr er. Tidligere så har det vært mye sau på beite i kommunen, men antall bruk med sau går nedover. Bykle ligger innenfor forvaltningsregion 2, og det er kun gaupe som det er bestandsmål på. Så utenom noen få gauper så er det kun streifdyr av jerv, bjørn og ulv i området.

Før Barbara gikk inn på det enkelte rovdynenes økologi, formidlet hun først litt grunnleggende kunnskap om næringspyramider der menneske er på topp og har stor påvirkning på naturen. Hun minnet også forsamlingen på at mennesker og husdyr utgjør 96% av all biomasse av alle landpattedyr, og de resterende 4% er alle ville landpattedyr. Barbara formidlet kunnskapen sin på en engasjerende og forståelig måte som passet til et blandet publikum i salen. De fikk høre om alt fra gaupe som en toppredator og alenemor, brunbjørnens lange reproduksjonstid og til ulvens lange vandringer. Hun fortalte også at det er streifulver fra Sverige som gjør de største skadene på sau utenfor ulvesonen.

Etter en pause med gratis kaffe og kake var det konflikten som var i fokus. Kunnskapsformidling er et redskap for å redusere konflikten rundt rovdyr og beitenæringen, jaktinteresser og frykt. Konflikten hovedtyngde er mellom rovdyr og beitenæring og jaktinteresser. Hvor man står i denne konflikten fortalte Barbara at i stor grad kan forklares med hvilket natursyn man har. Natursyn er ikke noe entydig, men en gradient fra et ytterpunkt der naturen eksisterer for oss mennesker og kun har verdi etter hva vil bruke den til, til det motsatte ytterpunktet der naturen har første rang. Heldigvis ligger de fleste en plass

midt imellom. Men selv om fåtallet ligger til ytterkantene, er konflikten stor i deler av landet. Jo større brukssyn og at naturen er for mennesker jo større er sannsynlighet for motstand mot rovdyr. Barbara illustrerte debatten rundt konflikten som en svart- hvit debatt, der ytterpunktene i natursynet stanger mot hverandre. Hun avsluttet kvelden med et ønske om at debatten rundt rovdyr i fremtiden kan bevege seg fra en svart-hvit debatt til en litt mer mørkegrå - grå debatt. Skal vi komme nærmere gode løsninger både for rovdynene våre, men også for dyrevelferden for sau, må man håpe at fargene lysner litt i fremtiden.

Foreningen Våre Rovdyr støttet arrangementet med gratis kaffe og kake i pausen. Disse pengene gikk til 10.trinn ved Bykle barne- og ungdomsskole som hadde ansvar for matservering og jobbet for inntekt for skoletur med Hvite busser våren 2022. Statsforvalteren i Agder støtte til arrangementet med forebyggende midler

BESØK PÅ BYKLE BARNE- OG UNGDOMSSKOLE

Når først Barbara hadde tatt turen helt til Bykle, var et besøk på skolen ønskelig, både fra skolen og Barbara selv. Først hadde ungdomsskolen en time for å lære om rovdynene og etterpå fikk 5-7 trinn gleden av å høre på Barbara. Barbara er en dyktig formidler og tilpasser foredragene sine til hvilket publikum som er til stede. Barn og unge er fremtiden, og dersom man kan formidle kunnskap, vekke nysgjerrighet og engasjement hos den yngre generasjonen kan det jo være et håp om at de i fremtiden vil behandle naturen på en respektfull måte og muligens ha en mer konstruktiv debatt rundt konflikten. Besøk på Bykle barne- og ungdomsskole.

10.trinn ved Bykle barne- og ungdomsskole stod for servering for inntekt til skoletur. Det var gratis kaffe og kake i pausen som Foreningen Våre Rovdyr støttet de med. Foto: May Britt Trydal.

ROVDYRGLEDER

1. 2022

AV ALETTE SANDVIK

«Er du ikke redd for bjørn»? - fikk jeg spørsmål fra en slektning før jeg dro inn i «villmarka» alene for 14 dagers telttur i fjor sommer. Nei, jeg er faktisk ikke det. All min egen erfaring, andres erfaringer, forskning og kjent kunnskap tilsier at den norske brunbjørnen ikke er farlig for oss turfolk. Det har faktisk aldri falt meg inn at bjørnen skal være farlig. Det sier nok mye mer om samfunnet vi har skapt enn om bjørnen at mange synes den virker skremmende.

Noe som skremmer meg mye mer enn helt naturlig tilhørende rovdyr i norsk natur er all fremmedheten som ligger i det menneskeskapt. Betong, asfalt, rette linjer. Både størrelsen og proporsjonene på det som vi skaper i det moderne samfunnet er fremmed. Men vi venner oss til det og tror det må være sånn.

Våre bulldosere skaper rette, fine veier- men vet vi hva vi skal med dem, og hvor vi vil at de skal føre oss? Større og større, med mindre og mindre plass til det naturlige. Vi erfarer naturen som kvantifiserbart råmateriale, ikke som liv med egenverdi.

I dag er vi mer opptatt av om fjellet egner seg

Begge foto:
Kjartan Trana.

”
I en tid da overordnede politiske målsettinger dreier seg om å stanse tapet av det biologiske mangfoldet, så burde det ha vært en selvfølge at man også sikrer de store rovdyrenes overlevelse.

for hyttebygging eller vindkraftindustri, enn om hva fjellet er i seg selv. En gang var fjell tilholdssted i krisetider. Hvor skal vi søke tilflukt i dagens krisetid hvis fjellene ikke får leve og bestå med alt sitt mangfold?

Vi mennesker er eksperter på å ordne og sortere, og slik blir fugler, blomster, rovdyr, fjell, vind og planeter en del av vår forståelse - og prøvd underlagt vår kontroll. Målt og kartlagt.

Tenk alt det andre vi overser med denne rare hjernen vår når alt skal sorteres.

Måten vi forvalter naturen på må bygge på kunnskap og ikke fordommer. Når det gjelder de store rovdyrene og andre arter som enkelte mennesker har et negativt syn på (f.eks rev, kråke, mår osv) så er det ofte svært irrasjonelt. Så fort vi kjenner en trussel så defineres det som farlig og noe som vi må kvitte oss med. Dette er en veldig farlig tankegang som vi må bekjempe. Å definere noe ut av livet og ut av naturen vil ødelegge for oss. Det er nettopp derfor vi har vedtatt en naturmangfoldlov og andre lover for å sikre naturmangfoldet i et langsiktig perspektiv.

Vår kunnskap om økologi og de andre artenes viktige plass i naturen har økt voldsomt de siste tiårene. Denne kunnskapen blir i varierende grad brukt når det gjelder forvaltning av de ulike artene. Men i overraskende liten grad når det gjelder de store rovdyrene.

Det er mye vår hjerne klarer å argumentere seg frem til ved fornuften, men som er totalt uetisk når det skal praktiseres i den virkelige verden. Et eksempel på dette er såkalt hiuttak av jerv og vårjakt på bjørn. At det er vanskelig å jakte på jerv og bjørn om sommeren

når de faktiske tapene skjer, gir selvsagt ingen legitimering av totalt uetiske metoder for avliving andre tider av året. Politikken må rette seg etter det moralen og etikken tilsier - ikke motsatt. At man har akseptert det motsatte er en alvorlig fallitterklæring.

Det er viktig å være klar over at det er naturen og rovdyrene som er den svake part i vårt samfunn. Det er lenge siden vi mennesker var den svake part i forhold til rovdyrene. Likevel høres det ut som om vi er de som er truet når vi må dele landet med noen svært fåtallige av dem.

I en tid da overordnede politiske målsettinger dreier seg om å stanse tapet av det biologiske mangfoldet, så burde det ha vært en selvfølge at man også sikrer de store rovdyrenes overlevelse. Men det er dessverre langt unna sannheten i Norge i dag.

Det er vår i lufta og bjørnene begynner nok snart å kjenne på trangen til å forlate hiet. I Norge går bjørnen i hi i oktober eller november og forlater det i april eller mai, alt etter temperaturen. I år med lite snø og mildt vær om våren kan de ofte forlate hiet tidlig. Bjørnens hi er ofte gravd ut i en gammel maurtue, men jordhi og hi under steiner er også vanlig. Tenk om vi hadde hatt myndigheter i dette landet som anerkjente de andre artenes viktige plass i naturen.

Bare det å vite at våre bjørner får labbe ut av hiet og strekke seg i vårsola uten å bli forfulgt og skutt, er for mange en glede større enn noe som kan kjøpes for penger.

ULVEJAKT SOM KONFLIKTDEMPING ER DEPARTEMENTAL TUNGETALE

AV KETIL SKOGEN, SENIORFORSKER VED NINA

Desember er rik på tradisjoner: Vi har advent, halv skatt og Klima- miljødepartementets beslutning om fellingskvoter for ulvejakta. Førjulsgaven fra KLD er en stor sak for både venner og fiender av ulven. Som regel er det vennene som blir mest skuffet, for kvotene har vært store i en årrekke. Tidligere har KLD riktig nok foretatt en beskjeden nedjustering av de politisk oppnevnte rovviltnemndenes vedtak. Nemndenes flertall er forutsigbart anti-ulv, og setter så høye kvoter de tør. SP/AP-regjeringen, som vil markere sin nye rovdyrpolitikk, har latt nemndenes vedtak stå urørt.

Det er all grunn til å se nærmere på myndighetenes begrunnelser for å tillate omfattende jakt på en art som er klassifisert som «kritisk truet» på Rødlista, og som man skulle tro har sterk beskyttelse gjennom naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen. Begge setter strenge betingelser for at fredede dyrearter skal kunne avlives. Disse betingelsene må være oppfylt uansett om

det er flere ulver i Norge enn stortingsflertallet vil. Et stortingsvedtak om bestandsmål overstyrer ikke loven i en rettsstat som bygger på maktfordelingsprinsippet.

Så altså, man må finne forhold som legitimerer unntak etter lov og konvensjon. Utenfor den såkalte ulvesonen påberopes hensynet til beitenæringene. Det er ikke overraskende, og selv om mye rundt dette kan diskuteres, er det åpenbart et skadepotensial der det drives utmarksbeite i større skala. Men for å tillate jakt inne i ulvesonen har myndighetene måttet ty til andre argumenter, siden det nesten ikke foregår utmarksbeite med sau der. Da handler det om å ta hensyn til «offentlige interesser av vesentlig betydning», slik det heter i naturmangfoldloven (basert på formuleringen «overriding public interests» i Bernkonvensjonen). KLD har tidligere medgitt at det ikke kan dokumenteres distriktpolitiske virkninger – altså at ulvens nærvær skulle føre til fraflytting og problemer for nærings-

utøvelse. Ulvens (negative) virkning på befolkningens livskvalitet har heller ikke blitt ansett som tilstrekkelig begrunnelse. Man har tidligere erkjent at slike virkninger faktisk kan gå i flere retninger (noen kan få bedre livskvalitet fordi store rovdyr er tilbake). Den nye regjeringen har imidlertid valgt å kaste alle hemninger over bord, og hevder frimodig at alt dette er høyst virkelig. Derfor er store jaktkvoter «viktig for tilliten til forvaltningen og for folk som opplever de belastningene det kan gi å ha ulv i nærområdet», sa landbruksministeren (!) til NTB rett før jul.

Et viktig mål med jakta, både i og utenfor sonen, er ifølge departementet «konflikt-demping» og «tillit til forvaltningen». Det anses som «offentlige interesser av vesentlig betydning».

På dette punktet har tidligere regjeringer argumentert på samme måte, noe som ikke gikk upåaktet hen i Oslo tingrett i vår, da NOAH vant sin retts sak mot Staten.

Tingretten syntes nemlig ikke det var nok å påstå at noe er konfliktdepende og tillitsskapende, uten å forklare hvilke mekanismer som skal gi en slik virkning.

I en rekke dokumenter, og på alle forvaltningsnivåer, gjentas et mantra om at å skyte ulv er konfliktdepende, og vil styrke tilliten til forvaltningen. Noen ganger tilføyes at en viktig årsak til at konfliktnivået er høyt, er at bestanden ligger over det Stortinget har ønsket. At forvaltningen gjøres forutsigbar skal dempe konfliktene (uansett hva forvaltningen går ut på, får man inntrykk av).

Nå kan man si at den nye regjeringens begrunnelse for sitt vedtak er såpass ekstremt at man er henvist til å slå ut med armene og håpe at det går over. Ideen om konfliktdeping og tillit har imidlertid vært en bærebjelke også i tidligere og mer moderate vedtak, og har stått sentralt Statens argumentasjon i flere rettsaker. Det vi med en gang kan si, er at dette enten

Foto:
Roger Brendhagen.

avspeiler en ganske besynderlig forståelse av hva en «konflikt» er, eller så er det en rent politisk retorikk. Eventuelt en slags merkelig blanding, nær av distriktspolitisk tunnelsyn og ikke minst blindhet for 25 års samfunnsforskning som norske myndigheter selv har betalt for.

Det denne forskningen har vist, for øvrig på linje med enkle hverdagsobservasjoner, er at det finnes alle slags oppfatninger av ulven også i områder som har ulv. Det er en tendens til at ulven er mer populær i urbane områder, men den er langt fra venneløs på bygda. Konkrete erfaringer med ulv tolkes oftest inn i et bilde av ulv og ulveforvaltning som finnes fra før. Identiske hendelser med ulv kan gis vidt forskjellig mening: Fra sterk frustrasjon til dyp lykke. Det er ikke en belastning for alle å ha ulv i nærheten. Det er slett ikke sikkert at «økosorg» knyttet til det som oppfattes som utryddelsespolitikk er mindre alvorlig enn belastningen noen kan føle fordi ulven får leve.

En konflikt har som kjent flere parter, og handler sjelden om bare én ting. Rovdyrkonflikten er som en ballong: Klemmer du et sted, tyter det ut et annet. En streng soneringspolitikk og svært lave bestandsmål har vært lite konfliktdeмпende, til tross for at strategien er innrettet på å ivareta landbrukets interesser, og avspeiler først og fremst landbrukets sterke politiske stilling i Norge. Dette har utilsiktede konsekvenser og eskalerer andre sider ved konflikten. Ikke bare ved at de som vil verne ulven hisser seg opp og mobiliserer politisk, men også fordi sonepolitikken trenger ulven sammen på et lite område og gir høy tetthet der. Det skaper faktisk større problemer for de som potensielt sliter med ulv, for eksempel en del jegere. Samtidig er måten ulvejakt gjennomføres på lite konfliktdeмпende: Et stort antall jegere i noe som kan minne om en militær operasjon, med bruk

av kontroversielle metoder som innringing med flaggline og spesialbrøyting av veier som vanligvis får snø igjen, kan oppfattes som uhyggeskapende og ekskluderende for annet friluftsliv. Jakta på Letjennaflokken i 2020 endte med konfrontasjoner mellom jegere og ulvevenner, og enkelte grunneiere forsøkte å holde jegerne borte fra sine eiendommer.

Å påstå at økte jaktkvoter demper konflikten og bedrer tilliten til forvaltningen, forutsetter at man mener at bare de som vil ha mindre ulv har legitime interesser i saken. Det avspeiler en oppfatning (eller politisk fortolkning) av konflikten som går ut på at den kun utspiller seg mellom «ekte» bygdefolk – altså de som synes det er for mye ulv – og staten, eller mellom slike bygdefolk og ulven selv. Andre grupper, både i lokalsamfunn nær ulv og i Norge ellers, har ingen plass i noen ulvekonflikt – eventuelt bare som støttespillere for staten som en undertrykkende kraft eller for ulven som trussel mot livet på bygda. I en evaluering av den regionale rovdyrforvaltningen ble et slikt perspektiv formulert eksplisitt av medlemmer i flere rovviltneemnder. Det er ikke en konfliktforståelse den norske staten kan legge til grunn.

Et annet og like viktig poeng er dette: Hva er det som er så spesielt med ulven at lokale preferanser, og det bare i enkelte segmenter av befolkningen, skal avgjøre nasjonal politikk? Jeg bor selv på bygda, bare noen kilometer utenfor ulvesonen i Østerdalen. Hvem spør meg om min livskvalitet og min tillit til forvaltningen påvirkes av ekstrem flatehogst, kraftutbygging og nye hyttebyer? Hvor er bestemmelsene i skogbruksloven og energiloven som åpner for å stoppe flatehogst eller rive vindkraftverk hvis tilliten til Landbruksdirektoratet eller NVE svekkes, eller hvis livskvaliteten blir skadelidende (noe jeg kan forsikre om

Hva er det som er så spesielt med ulven at lokale preferanser, og det bare i enkelte segmenter av befolkningen, skal avgjøre nasjonal politikk

at den gjør)? Nei, inngrep som forvandler norsk natur til det ugjenkjennelige og gjør det mindre attraktivt å bo på bygda, må gå sin gang uansett konsekvenser. Ulven, en bagatell og en parentes sammenlignet med industrialiseringen av naturen, får skreddersydde unntaksbestemmelser i naturmangfoldloven og vikles inn i et kynisk politisk spill.

Dette handler om makt. Det kan virke som et paradoks, for har ikke samfunnsforskningen vist at ulvemotstandens kraftsentrum er de delene av bygdebefolkningen som sliter i motvind i dagens samfunn? Jo, ulvekonflikten er innvevd i dypere samfunnsmessige motsetningsforhold som preger både Norge og resten av verden, og som handler om mye mer enn potensielt plagsomme dyr. Befolkningsgrupper med dype røtter i en rural høstingskultur kan se på vern av ulven som ett av mange anslag mot bygdeliv og tradisjonelle verdier. Det handler om råderett over utmarka, både den råderetten som bygger på formell eiendomsrett, og den moralske råderetten som mange som ikke er grunneiere synes at de har – etter generasjoners slit for å gjøre utmarka til det den er i dag. Og bygdene er på defensiven, både økonomisk, demografisk og sosialt, i en tid der både

fysisk og ikke minst kulturell urbanisering skyter fart. Men de er også i endring, på den måten at færre og færre av deres egne innbyggere identifiserer seg med den gamle ressursbaserte økonomien. For noen blir kamp mot vern av ulven en del av bredere motstand mot negative endringsprosesser og urettferdige maktforhold.

Derfor passer ulven godt inn i en politisk retorikk der kamp mot marginalisering smelter sammen med forsvar av bestemte økonomiske interesser og de rurale elitenes makt. Både politiske partier og næringsaktører fisker i rørt vann. Enda de er mektige nok, forsøker store skogeiere og tunge landbruksorganisasjoner å framstille seg selv som marginaliserte ofre for en nådeløs urban elite. Men hadde det ikke vært for distriktenes og primærnæringsenes særegent sterke politiske stilling i Norge, ville Stortinget neppe ha engasjert seg i ulvesaken slik vi har sett, og det er tvilsomt om KLD hadde tolket unntaksbestemmelsene i lov og konvensjon slik de gjør nå. De som tjener på å bygge vindkraftverk, hogge tømmer og bygge hytter, har mindre interesse av å beskytte folk som meg mot de belastningene vi opplever i vårt liv på bygda.

ÅRET ULVESPORINGSTUR

AV ARNE FLOR

FVR har hvert år siden 2004 gitt et tilbud til medlemmene om å bli med på en springstur på ulv i Hedmark. Dessverre har vi måttet avlyse en tur i 2020 og i 2021 grunnet Covid.

Men i år var smitterestriksjonene borte, og vi ga de påmeldte beskjed om at vi gjenomfører en springstur den 26. februar.

Etter at Våre Rovdyr senhøstes kom i posten med invitasjon til springstur i 2022, satte Staten i gang den største nedslaktingen av ulv i moderne tid. FVR, NOAH og WWF fikk

medhold i Oslo tingrett om stans i jakten. Staten anket kjennelsen til Borgarting lagmannsrett, som etter en ubegripelig rask behandling ga Staten rett til å fortsette jakten. Dessverre var den ivrigste personen i denne store nedslaktingen av en kritisk truet art i Norge vår egen klima- og miljøminister Espen Barth Eide.

▼
Erling Mømb orienterer om turen og litt om Ulvåa-flokken.
Foto: Arne Flor.

▶
Ulvesporet vi fulgte kom ut på en skogsbilvei. Her følger vi sporet som er på høyre side her. Erling Mømb ledet an. Lang rekke med ivrige ulvesporere. Her er ulvesporet på venstre side. Foto: Arne Flor

I uka og dagene før springsturen var styremedlem Erling Mømb ute og sjekket aktuelle områder. I skogtraktene rundt huset vårt i Julussdalen var det nyetablerte ulveparet sporløst borte, så det var utelukket at springsturen kunne starte i dette området. Slettåsflokken nord for området vårt var skutt bort. Kynnparet så også ut til å være borte på ubekreftet vis. Og det viste seg at det i år var første gang på 25 år at det ikke var en eneste familiegruppe med ulv nord for Trysilvegen.

Erling hadde hatt kontakt med forskerne på Evenstad som hadde merket fire dyr i Ulvåa-flokken, som i skrivende stund er den eneste intakte helnorske ulveflokkene i gamle Hedmark fylke. Så springsturen ble lagt til Ulvåaflokken og området på sørsiden av Gravbergsveien øst for Kynnbrua.

Det var en nydelig dag med sol og ikke mange kuldegradene. Etter å ha transportert folk fra en møteplass i Risberget, etablerte vi en bålplass og utgangspunkt for springingen like ved Gravbergsveien. Noen dager i forveien hadde Erling Mømb og styreleder Tor Arild Esperås funnet ulvespor som hadde krysset veien der vi slo oss ned. Sporene vi fulgte sørover var noen dager gamle, og det lå litt snø i dem. Men det var ganske greit å følge de. På den første høyden vi passerte kom vi over en beite- og overnatningsplass for storfugl. Her fant vi mye møkk under trærne fra røy.

Ulven går der det passer best for den å gå. Det gjorde at vi noen ganger måtte gå gjennom ganske tette treklynger med ungsog,

og det gjorde det litt strevsomt å gå noen plasser. Sporene kom etter hvert ut på en skogsbilvei. Her passet det fint at vi tok en liten matpause og fikk pratet litt om springingen og tilstanden til ulven i Hedmark og ulvesonen. På nesten alle springsturene våre tidligere har vi funnet kadaver etter hjortevilt og annet vilt som var tatt av ulv. Håpet var at vi også denne gangen skulle følge sporene til en slik plass. Etter spise- og drikkepausen kom vi fram til Søndre Bølsjøen. Ulven, som vi sporet på, hadde her tatt en runde ut på isen og så gått i en bue mot øst. Her gikk vi også på skisporene til May Britt fra styret som hadde fulgt et annet spor som i starten hadde gått parallelt med vårt spor. Vi traff henne og hun kunne fortelle at hennes spor hadde delt seg, og kom til at det hadde vært tre ulver på sørsiden av sjøen, og som hadde gått tilbake igjen. Ved sjøen var det flere spor og vanskelig å følge et bestemt spor, så vi avsluttet selve springingen og begav oss tilbake til bålplassen. Det ble ikke funn av kadaver i år, men slik er det av og til.

Det ble bål og grilling og en trivelig stund ved bålet. Eddie Thomas, en av våre medlemmer, hadde tatt en liten tur langs Gravbergsveien, like bak plassen hvor vi hadde slått oss ned, og funnet helt ferske spor etter en jerv som hadde krysset veien før vi kom. Der var det fine poteavtrykk og sporrekke som medlemmene fikk sett og tatt bilde av. Springsturen ble avsluttet ved bålplassen, og vi har et håp om at det neste år har kommet nye dyr inn og etablert seg der hvor ulven er skutt «lovlig» eller forsvunnet på mystisk vis.

FORENINGEN VÅRE ROVDYR SITT ÅRSMØTE BLIR I ÅR AVHOLDT PÅ HELGAKER GÅRD

Kjære alle medlemmer.

I år blir årsmøtet arrangert 21.-22. mai på Helgaker Gård på Hadeland. Fra gården er det kort vei til sentrale knutepunkter på Østlandet. Det er bare 40 km til Gardermoen og 70 km til Oslo.

Meld deg på ved å sende en e-post til oss: fvr@fvr.no

ÅRSMØTET 2022

PROGRAM

Lørdag 21. mai

- 13.00 Felles lunsj for alle deltagere
- 14.00 Velkommen
- 14.30 Årsmøtet avholdes
- 17.00 Foredrag med Arne Nævra
«Tett på Vassfaret og tett på Stortinget – viktige bjørner og viktige vedtak».
- 19.00 Middag

Søndag 22. mai

- 10.00 Felles frokost på gården
- 11.00 Tur til Sølvberget
Fra gården til foten av fjellet (parkeringsplass) 7 min med bil. Flott, bratt sti til topps – ca 30 min opp. Stien går i gran - & furuskog, utsøkt biotop for fugler. Storslagen utsikt i alle retninger.

Vi dekker lunsj på lørdagen. Middagen etter møtet koster 400 kr.
Overnatting må hver enkelt bestille ved å ta kontakt med Helgaker gård på e-post: knut@helgaker-gard.no

Tid: Start lørdag 21. mai kl. 13.00

Sted: Helgaker gård, Jorstadlinna 25

For spørsmål og påmelding send en e-post til: fvr@fvr.no
eller ring Alette Sandvik på tlf: 90 60 39 50.

ARNE NÆVRA

Arne Nævra er en norsk naturfotograf, filmprodusent og politiker. Han var valgt inn på Stortinget som representant for Buskerud fra 2017 til 2021 for SV. Nævra har en lang karriere som naturfotograf og naturfilmskaper. Nævra er en av de mest kjente naturfotografene og naturfilmskaperne i Norden, og har i mange år vært knyttet til naturredaksjonen i NRK - som bidragsyter til programserien Ut i naturen. Han har også produsert flere omfattende serier i eget selskap (NaturBilder) for NRK. Han var bak kameraet i de populære TV programmene: *Norske Naturperler*, *Skogsmannen*, *Vi på Langedrag* mm.

FORENINGEN VÅRE ROVDYR

Postboks 195
2151 Årnes
E-post: fvr@fvr.no
Web: rovdyrene.no
FVR@FVR.NO

STYRELEDER

Tor Arild Esperås
te@fvr.no / 413 89 190

STYREMEDLEM OG KASSERER

Morten Ree
mr@fvr.no / 481 77 973

STYREMEDLEMMER

Toril Andresen
ta@fvr.no / 924 32 146

Erling Mømb
em@fvr.no / 416 17 110

Christin Valsjø
cv@fvr.no / 905 39 583

Björg Eva Öhlin
bo@fvr.no

VARAREPRESENTANTER

Anders Enberget
ae@fvr.no

May Britt Trydal
mbt@fvr.no

Tom Olav Trydal
tt@fvr.no

Tage Vedal
tv@fvr.no

DRIFTSKONSULENT

Geir Sjøli
gs@fvr.no

FAGKONSULENT

Arne Flor
af@fvr.no

DAGLIG LEDER

Alette Sandvik
as@fvr.no

RÅDGIVER

Ingvild Elise Ihle
ii@fvr.no

FORENINGENS FORMÅL

Foreningens formål er:

- å arbeide for at alle norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander.
- å arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse.
- å spre faktaunderbygd og vitenskapelig informasjon til massemedia og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdynenes rolle i naturen og deres behov for høvelige biotoper.
- å støtte forskning om norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler.
- når det gjelder jakt, skadefelling/uttak og fangst, å arbeide for at det tas hensyn til
  - artenes bestandssituasjoner
  - de respektive artenes yngletid
  - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
  - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- å være aktive på lokalplanet, på landsbasis og internasjonalt.
- å samarbeide med lokale og statlige myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner om å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og å finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyr.
- å samarbeide med andre tilsvarende organisasjoner i Norge i saker hvor det er fordelaktig med felles samarbeid for å styrke måloppnåelsen til foreningen.
- å samarbeide med tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske land, spesielt med foreningens svenske søsterorganisasjon, Svenska Rovdjursforeningen.

BIDRAG TIL FVR

Foreningen Våre Rovdyr er godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det betyr at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med 500 kr til og med 25.000 kr, enten det gis til Ulvefondet, som ordinær gave eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke medlemskontingenten.

Om du ønsker at gavebeløpet skal innrapporteres til ligningsmyndighetene trenger vi ditt personnummer. Opplysninger kan sendes til daglig leder ved mailadresse as@fvr.no

Vi har nå opprettet et kontingentsystem, som er oppgitt på medlemsfakturaen også, at du kan betale et større beløp enn det som er oppgitt og sum over medlemskontingenten vil anses som en gave til vårt arbeid. Hjertelig takk for alle bidrag.

KONTINGENTSATSER

Ordinær medlem	kr 300,-
Ordinær medlem + familiemedlem(mer).....	kr 400,-
Juniormedlem (under 18 år)	kr 100,-
Bedriftsmedlem	kr 1000,-

Medlemskap inkluderer alle årlige utgitte hefter av *Våre Rovdyr*.
Kun abonnement på *Våre Rovdyr* ..... kr 400,-
Medlemskontingentkontonr: 2801.46.63616

Member/subscription abroad: NOK 400,-
Sparebanken Sor, Arendal, Norway
SWIFT/BIC-code: SPSONO22
IBAN-number: NO0728014663616

ULVEFONDET

Kontonr. 2800 10 08317

Ulfefondet støtter forskning, infoarbeid og prosjekter for å redde ulven i Norge.
Gi ditt bidrag til Ulvefondet i dag!

TAKK!

Takk til Rogaland gaupeforening som donerte penger til Foreningen Våre Rovdyr i år.
Vi setter veldig stor pris på alle slike bidrag og det er til stor hjelp for vårt arbeid
for å ta vare på de store rovdynene.

ROVDYRENE.NO

facebook.com/rovdylene

[instagram: foreningen_vaare_rovdyr](https://instagram.com/foreningen_vaare_rovdyr)

twitter.com/rovdylene